

Преподавателят по здравни грижи - водещ субект в личностноориентираното обучение във висшето медицинско училище

Елена Желева

***Summary:** The teacher is the main subject in lichnostnoorientiranoto higher education in medical school, a major factor in shaping the future of healthcare. Its main function is to manage the educational process and encourage the students. It prepares students through lichnostnoorientiranoto training into practice on human-health or disease - the knowledge, skills, habits and skills.*

***Key words:** teacher, health care, personality-oriented education, training future, health care, university medical school*

ВЪВЕДЕНИЕ

Успехът на учебно-възпитателния процес, провеждан във висшето медицинско училище до голяма степен зависи от преподавателя по здравни грижи, неговата личност, дейността му, стила на общуване, ръководство и фактор за личностното развитие на бъдещия медицински специалист.

Целта на научното съобщение е да се разкрият и очертаят организационно педагогическите условия и фактори на личностноориентираното обучение на бъдещия медицински специалист във висшето училище.

Предмет на изследването е процесът и условията, при които личностноориентираното обучение поставя бъдещия медицински специалист в центъра на учебно – възпитателния процес.

Обект на изследването са студентите от катедра "Здравни грижи" при Тракийски университет – Медицински факултет и техните преподаватели.

В процеса на проведеното изследване се използваха: анкетен метод, целенасочено наблюдение и педагогически експеримент.

Преподавателят е основен субект в личностноориентираното обучение във висшето медицинско училище, основен фактор за формирането на бъдещия медицински специалист. Основната му функция е в управление на учебно-възпитателния процес и стимулиране активността на студентите. Той подготвя учащите се, чрез личностноориентираното обучение за прилагане на практика върху човека-здрав или болен – на придобитите знания, умения, навици и компетенции.

Преподавателят, като водещ субект в личностноориентираното обучение е задължен да представя на обучаващите се медицински специалисти различни модели за обучение. Постоянно да поставя студентът в центъра на учебния процес като партньор и изследовател. Всеки преподавател по здравни грижи трябва да притежава система от педагогически способности и професионално-педагогически компетентности.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Преподавателят по здравни грижи като водещ субект в личностноориентираното обучение, провеждано във висшето медицинско училище определя целите и задачите му. Възприема най – подходящата роля, съобразно професионално педагогическата си компетентност, т. е. на лидер, подкрепящ, улесняващ, задаващ въпроси, инструктор и модел за подражание, в зависимост от поставените цели и задачи. С такт и педагогическото си майсторство той е в състояние да създаде проблемна ситуация, провокираща професионалното мислене на студентите.

Според В. Шивачева в подготовката на медицинския специалист при осъществяването на личностноориентираното обучение преподавателят по

здравни грижи трябва да притежава следните функции: мотивационно-стимулираща, целева, информационна, формираща, креативна, комуникативна, консултативна и стимулираща, инструментално – процедурна, контролно – оценъчна, организираща, контролираща и регулираща [3], които създават условия за формирането на професионални знания, умения, навици и компетенции, подпомагат формирането на професионалното клинично мислене, съдействат за придобиването на навици за самостоятелно решаване на научно – практически задачи, възпитават дисциплинираност и чувство за отговорност в учебния и професионалния труд, формират готовност за непрекъснат самоконтрол и самооценка, събуждат и поддържат висок професионален и познавателен интерес, и затвърждават мотивацията на бъдещия медицински специалист. Реализирането на посочените функции изисква от преподавателя да проявява професионално педагогическа компетентност [2].

Анализирането на субектната позиция на преподавателя във висшето медицинско училище се представя с неговата професионална и научна дейност. Педагогическата му дейност включва: педагогически цели и задачи, педагогически средства и способности за разрешаване на професионалните задачи, анализ и оценка на педагогическите действия [1].

Доказа се, че едно добре проведено личностноориентирано обучение във висшето медицинско училище изисква дейности, свързани с целеопределянето и целеполагането, т. е. свързано е с постигането на ясно и точно разбиране на обсъждания проблем, в резултат на което се достига до изпълнението на целта и задачите на базата на активното участие на преподавателя и студентите. Целите са свързани с необходимите и очаквани изменения в състоянието на личността на студента. Необходимо е поставените цели да са разбираеми от бъдещия медицински специалист, който е достатъчно мотивиран.

Проведеното изследване показва, че водещата роля в дейността на преподавателя е свързана с подбора и прилагането на педагогическия инструментариум за решаване на определените задачи. Които играят решаваща роля за осъзнаване на целите, задачите и на формиращата роля на личностноориентираното обучение при подготовката на бъдещия медицински специалист.

Изследването установи, че преподавателят, прилага общи принципи и изисквания, както и определена система от знания, умения, действия, подходи и качества, валидни само за обучението във висшето медицинско училище. Той трябва да владее: педагогически и андрагогически познания; съвкупността от закономерности, принципи, методи, форми и средства за провеждане на учебно-възпитателния процес; съчетаването на теорията и практиката в конкретната педагогическата дейност; владенето на технологията на учебно-практическата работа; качества като: способност да работи с хора и да печели уважение, подкрепа от тях, решителност, ентузиазъм, въображение, способност да предава ентузиазъм и въображение на другите, желание за усърдна работа, аналитична способност, интегративност и способност за промяна на стила на управление в зависимост от ситуацията.

Участниците в изследването са единодушни, че професията на преподавателя по здравни грижи е педагогическа и е свързана с най-сложния обект – студента, с неговото формиране и развитие, като медицински специалист, и с пациента, т. е. с човека - здрав или болен. Характерна черта за обекта на учебно-възпитателния процес е динамизмът в неговото развитие през времето на обучение във висшето медицинско училище. Преподавателят следва винаги да отговаря на предизвикателствата на времето, в което реализира личностноориентираното обучение. Те засягат цялостния му облик, характер, структура, статус, позиция, професионално поведение и дейност. Той упражнява своята дейност в условията на

реформа в здравеопазването и при постоянната необходимост да проявява хуманност към пациента. На преподавателя по здравни грижи му е известен характера на професията на медицинския специалист, който се определя от нейното съдържание и специфика, т. е. от нейната цел, обект, предмет, средства и условия на труд.

Педагогическият експеримент доказва, че творчеството на преподавателя се реализира, чрез високата му квалификация, компетентност, професионални умения и способности. Основните функции на преподавателя са: формираща, възпитателна и образователна, а спомагателните са: комуникативна, информационна, коригираща, регулираща, контролираща, конструктивна, организаторска, гностична, оценъчна, мотивираща и стимулираща.

Изследването показва, че със своите типични характеристики, преподавателят по здравни грижи влияе върху формирането на трудово – професионалния и личностния облик на бъдещия медицински специалист, върху неговата психика, начин на мислене и поведение. Той обогатява и усъвършенства знанията му, формира способности, умения и навици, качества и интереси. Преподавателят използва професионално-личностните си възможности, квалификация, опит и постижения, за да разкрива нови закономерности, да разширява творческата си дейност и ги предава на обучаващите се медицински специалисти. Той въздейства формиращо, чрез дейности, свързани с анализ и оценка на собствената му педагогическа и професионална дейност, тази на студентите и техните научни и професионални постижения.

Голям е процентът на изследваните, които са убедени, че върху бъдещия медицински специалист с цел неговото цялостно изграждане като добър професионалист и личност с определена интелектуална, нравствена, естетическа и здравна култура значимо място заема личността на преподавателя по здравни грижи и неговите качества, като висок професионализъм и индивидуален стил на работа.

Проведеното изследване констатира, че професионално – педагогическата компетентност на преподавателя от висшето медицинско училище е ключова и заедно със студентите той е в състояние да провежда личностноориентираното обучение, да подпомага, подкрепя, консултира и действа в дадената педагогическа ситуация и да разрешава проблемни задачи и ситуации. Без преподавателската дейност не би било възможно да се формира медицинския специалист и нещо повече, едва ли има по-ценен продукт от продукта на преподавателския труд – формирането на бъдещия медицински специалист.

Анализирайки педагогическата ориентираност към развитието на личността на студента и преподавателя по здравни грижи се установи, че тя е насочена към реализирането на личностноориентираното обучение, саморазвитие и самоусъвършенстване. Преподавателят е пред очите на всички бъдещи медицински специалисти, пациентите, техните близки и медицинския персонал в лечебното заведение. Неговата дейност е публична и обществено оценявана. Трудът му е изпъстрен с безброй непредвидими обстоятелства, ситуации и задачи от присъствието на пациента, които го принуждават да бъде бдителен, с готовност незабавно да реагира и действа, тъй като работи с “най-деликатната материя” – човека и неговата личност. Той “държи в ръцете си” факторите и механизмите на човешкото създаване, като главни регулатори на труда му. Изключително значима е ролята на собствената му личност за формирането и изграждането на качествени професионалисти. Няма по – силно възпитателно въздействие върху бъдещите медицински специалисти от личния пример на преподавателя, покритието между думите и делата му, знанията и поведението му.

Доказва се, че професионално – личностните качества на преподавателя са неделимо свързани с неговата хуманна професия. Особено ценни са неговите

умения и способности за дълбоко осъзнаване, разбиране и вникване в психиката на бъдещите медицински специалисти, съпреживяване, отзивчивост, симпатия и съпричастност към дейността и поведението им; искреност, уважение и разбиране, тактичност, дискретност, настойчивост, способност за съвместна работа. Емоционалната му устойчивост е проява на уравновесеност, деловитост и издръжливост, сдържаност, самообладание, увереност и самоконтрол, както и чувствителност в действията и постъпките. Ежедневните стресовите състояния при спешност, предизвиканите афектни състояния, фрустрацията /вътрешно напрежение, досада, неоправдана скука/, силното влияние на настроението, депресивните състояния и тревожността са негативните качества на преподавателя, които трябва да са краткотрайни. Значимите нравствено – психични качества, които следва да се притежават от преподавателя във висшето медицинско училище са – хуманизъм, справедливост, честност, трудолюбие, дисциплинираност, чувството за дълг и отговорност, високостепенност към другите и себе си, чувство за собствено достойнство, безкористност и общителност. От професионална важност за преподавателя по здравни грижи е наличието на интелектуални и речеви.

Доказаха се противоположните качества за преподавателя, а именно – *егоизъм, индивидуализъм, непочтеност, безпринципност, високомерие, надменност, равнодушие, злопамятност, отмъстителност, нехайство, немарливост, мързел, безотговорност, користолобие и лицемерие, интелектуална пасивност и апатия, небрежност и разсеяност, безкритичност и алогичност на мисълта трудна ориентация в новата професионална ситуация, дефекти на речта, монотонност, неизразителност на речта, неубедителност, колебливост, вялост и слаба памет, и фантазия*. Преподавателят не би трябвало да притежава качества като: *емоционална лабилност и нестабилност, безпринципно пристрастие и сантименталност, неувереност и излишна напрегнатост*. В медицинската практика няма място за *стандартност, шаблонност, скованост, закостенялост и еднопосочност на мисленето, ограниченост на въображението, фантазните образи и асоциациите*.

За осъществяването на ползотворен педагогически труд насочен към формирането на бъдещите медицински специалисти чрез личностноориентираното обучение е необходимо преподавателят да съчетава трите основни свойства на нервната система, като сила на процесите възбуждане и задържане, уравновесеност и подвижност, лекота на преход от възбуждане към задържане и обратно. Недостатъчно силните процеси на възбуждане са в основата на пасивност, вялост, страх от трудностите и стремеж за отстъпване пред тях. Слабите процеси на задържане водят към извършването на немислени действия и постъпки, неувереност, импулсивност и стихийност в поведението.

Може би най-голямо внимание, трябва да се отдели на качества на преподавателя, като *силата на волята и характера, активност и самостоятелност, целеустременост и инициативност, самообладание и сдържаност, търпеливост и решителност, упоритост и настойчивост*.

Не на последно място са креативните качества, като *нестандартност и оригиналност, разнопосочност и многоплановост, гъвкавост и комбинативност на мисленето, богатство и яркост на въображението, фантазни образи и асоциации*.

За успешната организация и ръководство на личностноориентираното обучение е от голямо значение педагогическото майсторство и такт на преподавателя. Той управлява и насърчава дейността на бъдещите медицински специалисти, възпитава у тях чувство за отговорност при обгрижването на пациента, общуването с него и близките му, полагане на нужното внимание и грижа за всеки пациент съобразно неговото здравословно състояние, индивидуални особености и характер.

Личностноориентираното обучение изисква от преподавателя адаптивност и отговорност при вземане на решенията, гъвкавост, диалогичност, толерантност и емоционална интелигентност. Преподавателят като основен, водещ субект взема активно участие в процеса на формиране на бъдещия медицински специалист в условията на личностноориентираното обучение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Преподавателят по здравни грижи като водещ субект в личностноориентираното обучение във висшето медицинско училище подпомага бъдещите специалисти да учат; да си поставят цели и стратегии; критически да преработват научната информация и да се отнасят към иновациите; да се основават на своя опит и да го развиват в процеса на обучението им; да решават проблеми, извършват експерименти и изследвания; да работят в екип; да участват в дискусии, мозъчна атака и други ситуационни методи; да съчетават рационалното с творческото мислене да използват алгоритмите в обучението в обучението си.

Личностноориентираният преподавател по здравни грижи е запознат с личността на бъдещия медицински специалист и стила му на учене.

Субективността на преподавателя по здравни грижи се доказва с уменията му да провежда личностноориентирано обучение във висшето медицинско училище чрез различните форми на обучение.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Митина Л., "Психология труда и професионального развития учителя", М., 28-30.
- [2] Рангелова Е., Сманцер А, "Превантивна педагогика", Г., 2011г., 61-78.
- [3] Шивачева В., "Личностноориентирано обучение в училище", Г., 2011г., 75-84.

За контакти:

Доц. д-р Елена Желева, Катедра "Здравни грижи", Тракийски университет, Медицински факултет, гр. Стара Загора, GSM: +359 886 845 832, e-mail: ejeleva@abv.bg

Докладът е рецензиран.